

Samper i el jazz

ASSAIG CULTURA LLIBRES / 4 FEBRER, 2020

Fins fa poc, el nom de Baltasar Samper (Palma de Mallorca, 1888 – Ciutat de Mèxic, 1966) només sonava familiar a quatre musicòlegs. Antoni Pizà, en un recull d'articles titulat *La dansa de l'arquitecte* (Ensiola, 2012), venia a dir que Samper era un compositor notable, però massa dispers, incapaç de renunciar a les activitats més diverses en favor de la composició. Allò que, segons Pizà, constituïa el punt feble del músic mallorquí, paradoxalment, el fa més atractiu als ulls de la posteritat: el veiem com un personatge pintoresc i polifacètic que hauria pogut ser —com el seu amic Pau Casals— un dels *Homenots* de Pla, i les reivindicacions del seu llegat van creixent de mica en mica. El 2018 es va estrenar *Baltasar Samper: el ritme amnèsic*, un documental dirigit per Victòria Morell i produït per Cinètica Produccions i IB3 televisió, que va tenir força difusió i al maig del 2019 es va projectar a la Filmoteca de Catalunya.¹ Es tracta d'un recorregut ràpid per la vida i la personalitat del músic. Se'n destaca el vessant folklorista, la faceta de compositor d'inspiració popular (sobretot com a autor de la *Suite Mallorca*), la de professor de piano i la d'exiliat nostàlgic, que va viure a Barcelona, Madrid, Tolosa i Mèxic però no va deixar mai d'enyorar Mallorca, on hauria volgut morir. També hi surten algunes fotografies (per cert, molt boniques) que va fer a pagesos de les Illes Balears mentre recollia cançons i melodies tradicionals per contribuir a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Ara bé, en aquest audiovisual de cinquanta-set minuts només s'hi pot trobar una resposta parcial a una de les primeres preguntes que ens fem quan pensem en la biografia d'un artista: de què vivia? El fet que durant anys va treballar com a funcionari de correus és púdicament obviat. De l'activitat de Samper com a traductor tampoc se'n diu res, i això que, durant l'exili mexicà, va traduir de l'italià al castellà obres tan monumentals com els cinc volums de la *Historia de la música* de Franco Abbiati i els quatre de la *Historia del teatro dramático* de Silvio d'Amico. Sobretot, però, hi és absent el Samper divulgador del jazz, el conferenciant imaginatiu i eloqüent que l'any 1935, a Barcelona, mirava d'encomanar al públic la seva passió, molt ben documentada, per un llenguatge musical que aleshores ben pocs entenien a Catalunya i que molts consideraven frívol perquè l'associaven amb els cabarets i les sales de ball. És aquest buit el que ve a omplir *Música de jazz. Conferències de 1935*, un petit recull de xerrades de Samper editat i comentat per Antoni Pizà i Francesc Vicens i publicat el 2019 per Leonard Muntaner.

El nucli substancial del llibre consta, a banda de la introducció informativa de Pizà i Vicens, de dues conferències amb audicions que el músic mallorquí va oferir a l'Ateneu Polytechnicum de Barcelona i una versió més breu d'una d'aquestes conferències, llegida probablement a l'Hotel Majestic o a la Llibreria Catalònia i organitzada per Discòfils, Associació Pro-Música. Vuitanta-cinc anys més tard, les conferències de Samper continuen tenint interès per a qualsevol lector que vulgui adquirir unes nocions bàsiques dels inicis del jazz tot passant-s'ho bé. El mallorquí té uns criteris sòlids i parla —amb la frescor expositiva, l'instint dramàtic i el gust pel detall vívid que distingeixen un bon orador— dels orígens d'aquest nou estil, de diverses maneres d'improvisar i de les diferències entre el jazz autèntic, que per a ell és el *hot*, i el falsejat, o el comercialitzat, que deriva del *straight*. També aborda, evidentment, la qüestió del *swing*, un concepte tan fonamental com inefable. El compara amb el *tempo rubato* (literalment, 'temps robats') de

la música clàssica, un terme que designa les llicències de tempo que es pot permetre un intèrpret, i defineix el *swing* com «una certa evasió de la mesura rígida i metronòmica, que aporta un accent especialíssim i dóna expressió més vivent a la música». És un símil eficaç, tot i que el *rubato* és un recurs que s'ha d'usar amb mesura (un *rubato* excessiu pot desfigurar el caràcter de l'obra original), mentre que el *swing* és un dels elements constitutius i essencials del jazz i, per tant, mai no n'hi ha massa. Per il·lustrar encara millor l'efecte del *swing*, Samper cita una comparació d'allò més plàstica l'autor de la qual, segons ens informen Pizà i Vicens, és el crític holandès Joost Bernand van Praag (1910-1943):

Imagineu una persona que va a prendre el tren. Aquesta persona entra plàcidament a l'estació, va cap al tren sense apressar-se gens i, arribada davant el seu vagó, hi puja serenament, amb una perfecta tranquil·litat. En el precís moment en què el tren es posa en marxa, tanca la porta. Un altre estaria ja instal·lat en el seu compartiment un moment abans, o almenys hauria tancat la porta abans que el tren es posés en moviment. Però el nostre home té el costum de pujar al tren al darrer segon possible, sense que s'hagi de precipitar, amb la més gran naturalitat.

Julio Cortázar, que l'any 1935, mentre Samper il·lustrava el públic barceloní, tot just s'havia llicenciat a l'Escuela Normal de Profesores Mariano Acosta de Buenos Aires, més endavant faria servir la paraula *swing* per referir-se al ritme de la seva prosa. Per definir-ho millor, parlava d'una mena de moviment pendular que la sintaxi, la puntuació i el desenvolupament del període de la frase conferien a la seva escriptura. Després de llegir les conferències de Samper, el millor que es pot fer és sentir les audicions que les acompanyen, recollides per Pizà i Vicens en un canal de Youtube² creat per a l'ocasió, i, per veure si l'extrapolació de Cortázar funciona, acudir a un conte seu. *El Perseguidor*, inspirat en Charlie Parker, és l'exemple més obvi, però no deixa de ser magistral.

1. <https://ib3.org/carta?id=6bb86330-e38c-4792-9c19-d4920562a23d&type=TV>
2. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIKmrSzDevo-pciWHdnIUz0PcD-qNqXTA>

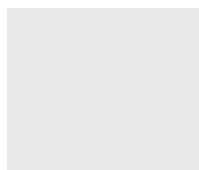
ETIQUETES: [CONFERÈNCIES](#) [IB3](#) [JAZZ](#) [LEONARD MUNTANER](#) [PIZÀ](#) [SAMPER](#)

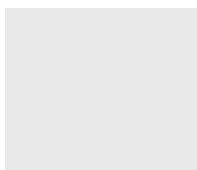
XÈNIA DYAKONOVA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Sant Petersburg, 1985). És llicenciada en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada. Ha publicat tres llibres de poemes en rus i un en català, *Per l'inquill anterior* (Blind Books, 2015) i un grapat de traduccions de literatura russa. És guanyadora del Premi Vidal Alcover de Traducció (2016) i del Premi PEN de Traducció (2018). Imparteix classes a l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès i col·labora amb el diari *Ara*.

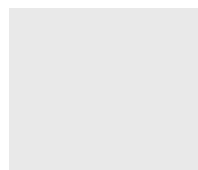
Articles relacionats

La llengua de l'amo

Un apart crític i un circumloqui erràtic

De les cançons que canta i no canta el Corb

Llibres
Cultura
Nosaltres
Contacte

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Política de privacitat
Copyleft

© LA LECTORA 2018